

P.J. van Koppen & M. Malsch (2001) De verjaringster-
mijn moet blijven. *Nederlands Juristenblad*, 76, 525

Deze Opinions zijn ook te raadplegen op Internet www.njb.nl

De verjaringstermijn moet blijven

In de Tweede Kamer en bij de politie is groot enthousiasme ontstaan over de mogelijkheden van DNA-profielen in het strafrecht. Met DNA zouden heel wat meer zaken opgelost kunnen worden en dus moeten de mogelijkheden om bij verdachten DNA af te nemen en in een gegevensbank op te slaan sterk worden uitgebreid, meent de Kamer. De minister van Justitie Korthals tracht het enthousiasme wat te temperen en dat is terecht, want het valt niet te verwachten dat met DNA veel extra zaken zullen worden opgelost. Dat doen vingerafdrukken ook niet en daarvoor hebben we al sinds jaar en dag ruime bevoegdheden van de politie en een forse gegevensbank. Dat betekent nog niet dat bepaalde bevoegdheden en het opbouwen van een gegevensbank geheel zinloos zijn. Ook al worden met DNA per jaar slechts enkele moordzaken opgelost, dan nog kan dat een grote maatschappelijke betekenis hebben en, en passant, veel kostbare politietijd uitsparen.

Het enthousiasme is overgeslagen naar een ander onderwerp: de verjaringstermijn. Die zou voor sommige delicten wel afgeschaft kunnen worden, vinden sommige kamerleden, nu wij het wonderbewijsmiddel van het DNA hebben.¹ Het afschaffen van de verjaringstermijn is echter een slecht idee.

Verjaringstermijnen bestaan niet omdat men vindt dat daders van oude misdrijven met rust gelaten moeten worden. Verjaringstermijnen zijn in het leven geroepen omdat het in de loop van de tijd steeds moeilijker wordt de schuld van de verdachte te bewijzen en vooral omdat het voor verdachten steeds moeilijker wordt zich tegen onterechte beschuldigingen te verweren.² Nu er verbeterde DNA-tests zijn vindt men dat de verjaringstermijn niet meer nodig is. De foutenmarges bij het vergelijken van DNA-profielen zijn zo klein, dat de verjaringstermijn geen functie meer zou hebben. Bovendien kan DNA na 18 jaar – de verjaringstermijn voor moord – nog even hard bewijs leveren als vlak ná het delict; iets wat met getuigenverklaringen absoluut niet het geval is. Die opvatting is gebaseerd op twee misverstanden, namelijk dat DNA sterk bewijs van de schuld van de verdachte oplevert en dat het in het strafproces alleen maar zou gaan om de vraag of de verdachte het wel of niet heeft gedaan.

Als het DNA-profiel van de verdachte overeenkomt met het profiel van het lichaamsmateriaal dat de politie op de plaats van het delict heeft gevonden, bewijst dat echter *niet* de schuld van de verdachte. Dan wordt uitsluitend bewezen dat het gevonden lichaamsmateriaal afkomstig is van de verdachte. De overeenkomst tussen de profielen leidt alleen maar tot bewijs van de schuld van de verdachte *in combinatie met* het verhaal dat erachter zit.³ Als het profiel van de verdachte overeenstemt met dat van het sperma dat uit de vagina van het vermoorde slachtoffer is veiliggesteld, dan heeft de verdachte inderdaad wat uit te leggen. Maar zelfs in dát geval hoeft de verdachte nog niet de moordenaar te zijn. Stel dat de verdachte is opgepakt omdat hij een goede bekende van het slachtoffer was. Hij beweert dat hij met haar gemeenschap heeft gehad, maar dat iemand anders haar even later heeft vermoord. Het sperma in het slachtoffer is dan niet van de dader

van de moord afkomstig. DNA-profielen vormen dus slechts een begin van het bewijs en kunnen pas de schuld van de verdachte bewijzen in samenhang met het verhaal dat daarachter zit.

Het afschaffen van de verjaringstermijn wordt nog problematischer als men zich realiseert waarop het enthousiasme voor DNA-bewijs is gebaseerd. Dat is niet omdat het vergelijken van DNA-profielen nu plotseling zo'n stuk betrouwbaarder is geworden. Het enthousiasme komt doordat de mogelijkheden van DNA-analyse spectaculair zijn toegenomen. Een DNA-profiel kan nu zelfs gemaakt worden op een beetje slijm op een peuk, een enkele haar of een paar huidschilfers. Dat zijn echter sporen die aanzienlijk minder evident op schuld van de verdachte wijzen als zijn profiel daarmee overeenkomt, dan bijvoorbeeld sperma dat doet. Hoe weten wij dat de peuk in het huis van het vermoorde slachtoffer van de moordenaar was of dat die haar op haar jas niet afkomstig is van iemand met wie zij een paar uur eerder heeft staan praten of die naast haar heeft gezeten in de trein? Als u nu uw kleren afborstelt, is de oogst aan haren en huidschilfers afkomstig van veel mensen waarvan waarschijnlijk niemand u ooit een haar heeft gekrenkt. In het algemeen geldt dus dat hoe kleiner de sporen zijn waarop een DNA-profiel gemaakt is, hoe belangrijker het verhaal wordt dat achter het DNA-profiel schuil gaat. En bij het bewijzen van die verhalen zijn jammer genoeg nog geen spectaculaire vorderingen gemaakt.

De verjaringstermijn moet om nog een andere reden blijven. Het vaststellen van de schuld of onschuld van de verdachte is namelijk slechts een onderdeel van het strafproces. In een strafproces spelen nog andere elementen een rol, zoals de vraag of er zogenoemde strafuitsluitingsgronden zijn. En die moeten ook worden bewezen. Een verdachte kan zich bijvoorbeeld op een rechtvaardigingsgrond beroepen als hij uit noodweer handelde. Hoe kunnen wij na twintig jaar van een verdachte nog vergen dat hij dat aannemelijk maakt? Hetzelfde geldt voor de schulduitsluitingsgrond dat de verdachte ten tijde van het delict psychisch gestoord was. Het is al bijzonder lastig om zo iets na een half jaar vast te stellen; na twintig jaar is dat onmogelijk geworden.

Het voorstel om de verjaringstermijn af te schaffen omdat wij nu DNA-bewijs hebben, kan daarom niet anders dan als juridisch naïef worden betiteld. DNA-bewijs wordt slechts relevant in een beperkt aantal zaken, hoe belangrijk dat ook voor die zaken zal zijn. Maar vooral: DNA bewijst op zichzelf genomen niets en er is heel wat meer te bewijzen in een strafzaak dan alleen dat de verdachte het heeft gedaan. ■

P.J. van Koppen

(senior hoofdonderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) te Leiden en hoogleraar Rechtspsychologie aan het Departement Rechten van de Universiteit Antwerpen)

M. Malsch

(senior onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandaving (NSCR) te Leiden en rechter-plaatsvervanger bij de Rechtbank te Haarlem)

1. In die zin bijvoorbeeld Boris Dittrich, lid van de Tweede Kamer voor D66. Zie <http://www.d66.nl/documenten/tk/opinie/moord220600.html>.

2. Zie A.J.A. van Dorst (1985) *De verjaring van het recht tot strafverdeling*. Arnhem: Gouda Quint (diss. Tilburg), p. 90.

3. Dat geldt niet alleen voor DNA-bewijs, maar voor elke vorm van bewijs. Zie H.F.M. Crombag, P.J. van Koppen & W.A. Wagenaar (1994) *Dubieuze zaken: De psychologie van strafrechtelijk bewijs*. Amsterdam: Contact (2e herziene druk).